

МЕСЕЧЕН ИЗВЕШТАЈ

за состојбата со човековите
права на ЛГБТИ луѓето
во Македонија

11/12
2018

СОДРЖИНА

Општ контекст

Состојбата со човековите права на ЛГБТИ во Македонија

Дискриминација и вознемирување

- *Студија на случај:* Вознемирување и дискриминаторски третман од страна на полициски службеници
- *Студија на случај:* Дискриминаторски третман и вознемирување на транс маж во работните односи

ЦЕДАВ Комитетот со препораки до Македонија кои се однесуваат на ЛБТ

Говор и дела од омраза

- Говор на омраза врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет по објавена кампања

ОПШТ КОНТЕКСТ

Во текот на месец Ноември под мотото „[Не суди кој кого љуби](#)“ започна националната кампања која има за цел да ја информира јавноста за насилството и дискриминацијата со кои се соочуваат ЛГБТИ луѓето во Македонија. Оваа кампања вклучува 9 пратеници – членови на Интерпартиската парламентарна група за унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето во Собранието на Република Македонија и е поддржана од оваа група. Воедно, ова е за прв пат во државата да се реализира национална кампања која ја изразува политичката војла и залагањето на пратеници од различни политички партии за промена на положбата на лезбејките, геј мажите, бисексуалците, трансродовите и интерсексуалните лица.

Кампањата во својата содржина користи пораки кои јасно ја информираат јавноста за проблемот со насилството и дискриминацијата со која се соочуваат ЛГБТИ луѓето во Македонија, и истовремено укажуваат на итната потреба од променување на законските решенија кои треба да важат за сите граѓани подеднакво, без разлика на нечија сексуална ориентација и/или родов идентитет. Пратениците и пратеничките зедоа активно учество во кампањата и јавно ги искажаа ставовите кои се во насока на заштита на правата на сите граѓани еднакво.

СОСТОЈБАТА СО ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА НА ЛГБТИ ВО МАКЕДОНИЈА

Во текот на месеците ноември и декември забележан е зголемен говор на омраза насочен кон ЛГБТИ луѓето, а регистрирани се и случаи на дискриминација. Она што е особено алармантно е отсуството на било каква реакција на пријавените случаи на говор на омраза на интернет од страна на Министерството за внатрешни работи и инертноста на ова Министерство на продолжениот напор од страна на граѓанските организации да се преземат мерки против оваа појава.

ДИСКРИМИНАЦИЈА

Студија на случај

Вознемирување и дискриминаторски третман од страна на полициски службеници

Во ноември 2018 година регистрирани се два случаи на дискриминаторски третман и вознемирување од страна на полициски службеници.

Во едниот случај се работи за параправничка која заедно со две транс жени се упатиле во полициска станица за да пријават случај на насилство од омраза кон една од транс жените. Параправничката е стрејт жена, сексуална работничка која употребува дроги и истата во месец октомври покрена постапка пред Народниот правобранител и Секторот за внатрешна контрола против полициските службеници од истата полициска станица. Трите жени отишле на пријавницата пред полициската станица, кажале дека дошле да пријават случај, но полицискиот службеник им рекол да почекаат. Додека чекале, доаѓале други луѓе во полициската станица на кои не им било кажано да чекаат, туку веднаш влегувале. Параправничката пристапила на шалтерот и прашала до кога ќе треба да чекаат, по што полицискиот службеник се обратил на транс жената-жртва на насилство и почнал да ја прашува за случајот што сака да го пријави. Кога му кажала дека нападот се случил претходниот ден, полицискиот службеник агресивно и дрско ѝ рекол: „што бараш сега да пријавуваш, што не дојде вчера“. Параправничката објаснила дека не биле во можност да пријават претходниот ден и побарала да бидат пуштени во полициската станица да го пријават случајот наведувајќи дека истиот ќе го објаснат на надлежните инспектори. На ова полицискиот службеник одговорил дека тој бил надлежен, дека не можеле да пријават и дека немало каде сега тој да ги бара напаѓачите, бидејќи не и се познати на жртвата. Параправничката повторно побарала да бидат пуштени да пријават за да дадат изјава. Во тој момент полицискиот службеник почнал да ја навредува и ѝ кажал: „а ти што си толку возбудена, дрога да не ти треба“. Параправничката му возвратила дека тоа не е негова работа и дека лошо се однесува кон неа, на што полицискиот службеник се налутил, излегол од пријавницата и почнал гласно да вика да си одат. Отакако не успеал да ги избрка, ѝ пришол на параправничката од позади и почнал физички да ја турка кон улицата. Повторно не успеал да ги избрка и повторно прашале до кога ќе чекаат. Во тој момент полицискиот службеник се обратил на транс жената жртва со зборовите: „и сега што си ти маж, жена или нешто измеѓу, дај лична карта да видам што си“, по што се јавил некаде телефонски и кажал дека „доаѓа тој педерот, а со него е наркоманката“. Параправничката повторно му објаснила дека сака да ја придружува жртвата, на што ѝ одговорил дека неговиот шеф не сакал да ја пушти, бидејќи не му требале невладини организации и параправници. Конечно по два и пол часа чекање транс жената - жртва влегла во полициската станица и го пријавила случајот. Додека чекале пред пријавницата, параправничката неколку пати го прашала полицискиот службеник, како се вика и побарала да ѝ се претстави, но тој одбивал да ѝ каже како се вика со зборовите: „која си ти, што имам јас да ти кажам како се викам“. Параправничката неколку пати му кажала дека тоа е негова обврска и нејзино граѓанско право да знае со кој полициски службеник разговара, но тој се направил дека не ја слуша.

Во меѓувреме, откако полицискиот службеник почнал да ја турка паравличката, другата транс жена се уплашила од ситуацијата и решила да си замине. Откако си заминала, надолу по улицата ја сопрело полициско возило со двајца полициски службеници кои и биле познати и ја прашале зошто отишле во станица, на што таа одговорила дека отишле да пријават случај, а полициските службеници почнале гласно да се смејат и да ја викаат „педер“.

Во конкретниот случај полицискиот службеник не ја пуштил паравличката да влезе во полициската станица поради поднесената претставка до Секторот за внатрешна контрола од нејзино име. Ваквото однесување кон паравличката е виктимизација согласно член 10 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, односно неповолно однесување на едно лице и трпење на штетни последици заради тоа што презело активности за заштита од дискриминација. При постапувањето кон транс жената-жртва, полицискиот службеник повторно сторил дискриминација, односно возманирување и понижувачко постапување како облик на дискриминација од членот 7 од Законот за спречување и заштита од дискриминација со тоа што ја навредувал и вознемирувал поради родовиот идентитет, ја нарекувал педер и ја прашувал дали е машко или женско. Со навредите кон паравличката, нарекувањето „наркоманка“ и навредата „што си толку возбудена дрога да не ти треба“, викањето и примената на физичка сила со цел да ја избрка од пријавницата, полицискиот службеник сторил малтретирање во вршење на службата од член 143 од Кривичниот законик*, за што е предвидена казна затвор од една до пет години. Полициските службеници кои ја застанале транс жената со возило исто така сториле вознемирување и понижувачко постапување бидејќи целосно непотребно ја застанале, се исмејувале со неа и ја нарекле „педер“.

* Кривичен законик – Службен весник на РМ број 37/1996 од 29.07.1996 година

ПРЕПОРАКА:

Секторот за внатрешна контрола, Народниот правобранител и Основното јавно обвинителство мораат соодветно да ги казнат полициските службеници дисциплински, а полицискиот службеник од портирницата да го гонат кривично. Институциите мораат да ги зајакнат своите капацитети и конечно да почнат да казнуваат полициски службеници кои не постапуваат согласно Законот за полиција и Правилникот за начинот на вршење на полициските работи.

Министерството за внатрешни работи мора да ги зајакне знаењата и капацитетите на полициските службеници, особено во однос на човековите права, бидејќи основна задача на полицијата е да ги штити човековите права и слободи на граѓаните. Министерството за внатрешни работи треба да ги сензибилизира полициските службеници за постапување и треман кон ЛГБТИ луѓето, сексуалните работници и луѓето што употребуваат дроги и притоа да води сметка за вредностите на кандидатите за полициски службеници при нивното вработување.

Дискриминаторски третман и вознемирување на транс маж во работните односи

Трансродов маж, бисексуалец кој го има неодамна променето името и презимето во личните документи бил повикан на интервју за работа. Во личните документи на трансродовиот маж променето му е името и презимето во типично машко име, додека ознаката за пол и матичниот број не се променети. Согласно Законот за лично име* трансродовите луѓе прилично лесно го менуваат името во личните документи, додека промената на ознаката за пол и матичниот број се случува во посебна постапка која може да трае со години поради недостатокот од јасни и недвосмислени законски решенија кои овозможат промена на документите од една страна, и несензибилноста на службите од друга страна.

На интервјуто за работа освен прашањата поврзани со работната позиција и преходното искуство на кандидатот, работодавачот поставувал и прашања кои немаат никаква врска со работната позиција и извршувањето на работните задачи, туку напротив ја повредуваат приватноста на кандидатот. Поставено било прашање дали живее со девојка му, со намера работодавачот да дознае дали има девојка, ако не со кого живее и ред други прашања поврзани со семејните прилики и материјалната состојба на семејството. Транс мажот иако знаел дека работодавачот нема право да му поставува вакви прашања, со цел да не создава конфликти кои ќе му ги намалат шансите да се вработи одлучил да одговара кратко бидејќи прашањата за односите во семејството сами по себе предизвикуваат вознемирување.

Откако завршил со прашањата, работодавачот му кажал дека треба веднаш да оди на пробна работа. Откако завршило интервјуто, кандидатот им кажал дека е трансродов маж, бидејќи доколку не каже веднаш, истото секако ќе се дознае подоцна поради неусогласеноста на личните документи и можат да се јават дополнителни проблеми со работодавачот. Објаснил дека од неодамна го променил личното име, но дека ознаката за пол сè уште му е „Ж“ и дека луѓето во неговата околина му се обраќаат во машки род. Работодавачот на ова искоментирал „значи си станал машко и сега имаш девојка?!“. Трансмажот се почувствувал притиснат да каже дали има девојка, бидејќи веќе втор пат го прашале и одговорил дека нема девојка, туку дека има дечко. Работодавачот повторно искоментирал и кажал дека можеби не се согласуваат околу овие работи, но „така не живеат ни животните“ и му рекол да не зборува за „овие работи“ помеѓу колегите кога ќе отиде на пробна работа. Трансмажот објаснил дека не му е тоа целата, дека само сака да се вработи и дека нема да зборува, а работодавачот повторно му повторил дека не смее да зборува за „тие работи“ кај што ќе отиде на проба. Трансмажот се почувствувал понижено, вознемирено и навредено, по што одлучил да не отиде на пробната работа. Притоа, навредите и вознемирувањето поврзани со трансродовоста кои ги доживеал на интервјуто дополнително придонеле кон нарушување на неговото ментално здравје, кое и онака е крвко поради претходните искуства на отфрлање и дискриминација.

Во случајот работодавачот сторил вознемирување од членот 9 став 3 од Законот за работните односи (ЗРО)** и член 7 став 1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација***. Инсистирањето да дознае дали транс мажот има девојка е

* Закон за лично то име – Службен весник на РМ број 8/1995 од 15.02.1995 година <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=54eddf34>

** Закон за работните односи, Службен весник на РМ број 62/2005 од 28.07.2005 година

*** Закон за спречување и заштита од дискриминација, Службен весник на РМ број 50/2010 од 13.04.2010 година

вознемирувачко бидејќи кандидатот се почувствувал притиснат да зборува за својата сексуална ориентација и да ја открива својата приватност. На крај на интервјуто, коментарот „така не живеат ни животните“ е крајно навредлив, понижувачки и деградирачки. Со своето деградирачко, понижувачко и навредливо однесување работодавачот го ограничил пристапот до вработување поради сексуалната ориентација и родовиот идентитет на кандидатот, поради што кандидатот не отишол на пробната работа и следствено не ја добил работната позиција.

При спроведување на интервјуто работодавачот го прекршил и член 25 став 2 од ЗРО согласно кој работодавачот при склучувањето на договорот за вработување не смее да бара податоци за семејниот, односно брачниот статус и планирање на семејството. Согласно член 256 став 1 точка 4-б) од ЗРО, на работодавачот кој постапува спротивно на член 25 ќе му се изрече глоба од 3000 евра.

Работодавачот праќајќи го транс мажот веднаш на пробна работа постапил спротивно на членот 13 бидејќи го испратил кандидатот на пробна работа без да склучи со него договор за вработување со предвидена пробна работа. Согласно член 60 од ЗРО, работодавачот и работникот можат да се договорат за пробна работа при што самиот договор за вработување содржи одредба за пробната работа. На транс мажот не му било понудено да склучи договор за вработување со пробна работа, туку веднаш бил пратен на пробна работа која некаде не е регулирана спаѓа во „работа на црно“. За предметниот случај поднесена е претставка до Комисијата за заштита од дискриминација и соодветна пријава до Државниот трудов инспекторат.

ПРЕПОРАКА:

Комисијата за заштита од дискриминација треба да постапи по случајот, да утврди вознемирување врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, да препорача промена на праксата на спроведување на интервјуа на работодавачот и надомест на штета. Од друга страна трудовиот инспекторат исто така треба да утврди дискриминација, но и да утврди прекршување на членот 13 и членот 25 став 2 од ЗРО и прекршочно да го казни работодавачот.

ЦЕДАВ* КОМИТЕТОТ СО ПРЕПОРАКИ ДО МАКЕДОНИЈА КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ЛБТ**

ЛГБТИ Центарот за поддршка со свој претставник учествуваше на 71та седница на Комитетот за елиминирање на сите видови на дискриминација врз жените во ноември 2018 година. Координаторот за застапување на Центарот, во својата изјава ги истакна клучните точки на прекршување на правата на лезбејките, бисексуалките и транс (ЛБТ) луѓето, вклучително делата од омраза, дискриминацијата, хомофобијата и лезбофобијата во образованието и пристапот до правно препознавање на родот.

Препознавајќи ја потребата, Комитетот во своите [завршни согледувања](#) даде две препораки до државата кои специфично се однесуваат на ЛБТ:

- » Државата да ја адресира стигмата кон лезбејките, бисексуалките и трансродовите жени и интерсекс луѓето во нивниот пристап до здравствена заштита, вклучувајќи го и пристапот до сексуално и репродуктивно здравје и нега.
- » Државата да обезбеди информации за влијанието од образование за сексуално и репродуктивно здравје во училиштата кое ќе биде прилагодено на возраста на учениците и да обезбеди пристап за адолесцентите до точни информации за нивното сексуално и репродуктивно здравје и права, вклучително и за одговорното сексуално однесување и за спречување на раната бременост и сексуално преносливи болести;

Она што е за поздравување од оваа седница на Комитетот е политичката волја која државата, претставувана од министерката Мила Царовска ја покажа, особено со последната изјава пред Комитет во која изјави дека во следните години ќе се посветат на целосно спроведување на препораките.

---

* Комитет за елиминирање на сите видови на дискриминација врз жените

** Лезбејки, бисексуалки и транс луѓе

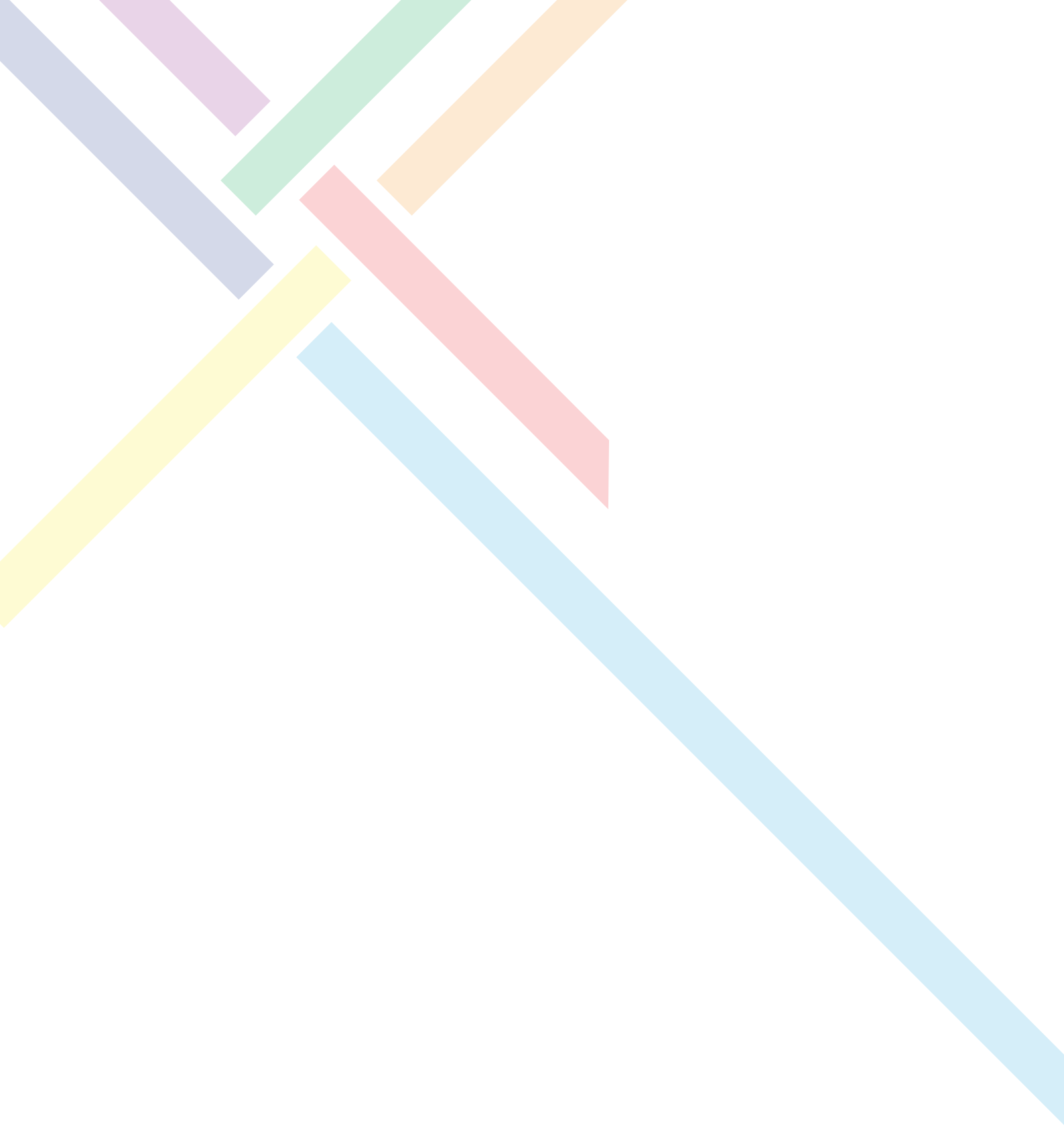
ГОВОР И ДЕЛА ОД ОМРАЗА

Говор на омраза врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет по објавена кампања

Во текот на месец Ноември регистриран е зголемен говор на омраза врз основа на сексуална ориентација. Непосредно по објавувањето на новата национална кампања под мотото „Не суди кој кого љуби“ која има за цел да ја информира јавноста за насилството и дискриминацијата со кои се соочуваат ЛГБТИ луѓето во Македонија, на социјалните мрежи се забележа драстично зголемување на говорот на омраза. Имено, објавените видеа од кампањата во кои се прикажуваат два истополови парови кои демонстрираат блискост и потоа се осудени и нападнати од непознати лица заради нивната блискост, предизвикаа засилен говор на омраза врз основа на сексуална ориентација. Во регистрираните коментари се забележува огромна омраза и осуда кон ЛГБТИ луѓето и споредба на истите со болни луѓе кои никогаш нема да бидат прифатени од општеството. Еден од коментарите повикува на „правење сапун“ од ЛГБТИ луѓето, повикувајќи се на логорите кои се користеле за време на холокаустот. Преку вршење на редовен дневен мониторинг на објавите во рамки на кампањата, регистрирани беа дури 135 коментари кои содржат говор на омраза, а овој број и понатаму се зголемува. Најексплицитните коментари беа препратени со пријава до Министерството за внатрешни работи заедно со фејсбук страната на која изворно се објавуваат сите видеа во рамки на кампањата.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКА:

Говорот на омраза не е дел од слободата на изразување. Секое јавно коментирање кое повикува на омраза, дискриминација и насилство не смее да се толерира и надлежните органи се должни да преземат мерки согласно своите овластувања. Секое неказнување на говорот на омраза и негова толеранција, испраќа порака дека секој може да изјавува што сака и дека за тоа нема да сноси никакви последици. Напоменуваме дека говорот на омраза многу лесно преминува и во насилство од омраза како сериозна штетна последица која е закана за луѓето кои се припадници на една заедница кон која постојат предрасуди, но е закана и за едно општество во поширока смисла.

Извештајот е подготвен во рамки на проектот
„Унапредување на човековите права и слободи на ЛГБТИ луѓето во Македонија“
поддржан од Постојаното претставништво на Кралството Холандија во ОБСЕ.

